

Slikovnice koje potiču emocionalni razvoj i likovni izraz kod djece rane i predškolske dobi

Severin, Gabrijela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:444903>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJELJSKI STUDIJ**

Gabrijela Severin

**SLIKOVNICE KOJE POTIČU EMOCIONALNI RAZVOJ I
LIKOVNI IZRAZ KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Zagreb, srpanj, 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Gabrijela Severin

**SLIKOVNICE KOJE POTIČU EMOCIONALNI RAZVOJ I
LIKOVNI IZRAZ KOD DJECE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

**Mentor rada:
Prof. dr. art. Antonija Balić**

Zagreb, srpanj, 2024.

SADRŽAJ	
UVOD	1
SLIKOVNICA	2
DEFINIRANJE SLIKOVNICE	2
FUNKCIJE SLIKOVNICA	3
KVALITETNA SLIKOVNICA	4
VRSTE SLIKOVNICA	5
ULOGA SLIKOVNICE U ODGOJU	6
EMOCIONALNI RAZVOJ	7
EMOCIJE.....	7
PODJELA EMOCIJA	9
RAZVOJ EMOCIJA	10
DJEČJI LIKOVNI IZRAZ	12
DJEČJE LIKOVNO STVARALAŠTVO	12
RAZVOJNE FAZE DJEČJEG STVARALAŠTVA	15
DJEČJI CRTEŽ.....	17
LIKOVNE TEHNIKE	18
PRAKTIČNI DIO RADA	19
CILJ RADA	19
METODE.....	19
SLIKOVNICE	20
DJEČJI LIKOVNI RADOVI.....	22
RASPRAVA	34
ZAKLJUČAK	35
LITERATURA	36

SAŽETAK

U ovome radu istražit će se utjecaj slikovnica na emocionalni razvoj i likovni izraz. Odnosno, kako djeca istražuju likovne tehnike te kako prenose emocije u likovni rad. Slikovnica je prva knjiga s kojom se dijete susreće te ona djeluje na njegov cjelokupni razvoj pa tako i na emocionalni i likovni razvoj. Sve veći broj autora istražuje slikovnice te njihov utjecaj u životu djeteta. Detaljnije će se definirati slikovnica, funkcije te vrste slikovnica. Svaka slikovnica s kojom se dijete susreće treba biti kvalitetna kako bi imala pozitivan učinak. Nadalje, emocije su reakcije na događaje i podražaje iz okoline te se one javljaju vrlo rano u životu djeteta. Prema tome, detaljnije će se razmotriti emocije, vrste emocija te razvoj emocija kod djece. Osim toga, u ovome radu spominje se i dječji likovni izraz. Razmotrit će se likovno stvaralaštvo kod djece te faze dječjeg likovnog stvaralaštva.

Praktični dio ovog rada prikazuje nam kako djeca odabiru likovne tehnike u prenošenju emocija u likovni rad. Dobit ćemo uvid u to kako djeca prenose emociju sreće i ljutnje na papir te koje boje utječu na njihovo viđenje spomenutih emocija.

Ključne riječi: slikovnica, emocionalni razvoj, likovni izraz

SUMMARY

This paper will investigate the influence of picturebooks on emotional development and artistic expression. That is, how children explore art techniques and how they transfer emotions into art work. A picturebook is the first book a child encounters and it affects his overall development, including emotional and artistic development. An increasing number of authors are investigating picturebooks and their influence in a child's life. The picturebook, functions, and types of picturebooks will be defined in more detail. Every picturebook that a child encounters should be of good quality in order to have a positive effect. Furthermore, emotions are reactions to events and stimuli from the environment, and they appear very early in a child's life. Therefore, emotions, types of emotions and the development of emotions in children will be considered in more detail. In addition, this paper also mentions children's artistic expression. Art creation in children and the stages of children's art creation will be considered.

The practical part of this paper shows us how children choose art techniques in transferring emotions to art work. We will get an insight into how children transfer the emotion of happiness and anger to paper and which colors affect their perception of said emotions.

Keywords: picturebooks, emotional development, artistic expression

UVOD

Mnogi autori slikovnicu nazivaju prvom djetetovom knjigom. Ona djeluje na djetetov cjelokupni razvoj pa prema tome slikovnica s kojom se dijete susreće mora biti kvalitetna. U stvaranju slikovnice sudjeluju teoretičari, autori, ilustratori te psiholozi i pedagozi (Čičko, 2000). Slikovnica ima nekoliko funkcija od kojih su, prema Čičko (2000), najvažnije: spoznajna, iskustvena, informacijsko-odgojna, zabavna te estetska. Osim toga, isti autor navodi kako je funkcija spoznaje važnija od estetske funkcije. Zalar (2009) ističe kako je slikovnica složeno djelo te da ona pomaže djetetu da upozna svijet oko sebe. Nadalje, kada govorimo o kvalitetnoj slikovnici, tada ilustracija treba nadopunjavati tekst i pridodavati mu nova značenja (Zalar, 2009).

Prema Slunjski (2013) emocije su pokretači reakcija na neki događaj iz okoline te su subjektivne i svatko ih doživljava na svoj način. Berk (2015) emocije dijeli na temeljne i emocije samosvjesnosti. Temeljne emocije su tuga, strah, gađenje, interes, ljutnja, radost i iznenađenje. Emocije samosvjesnosti su ponos, zavist, krivnja, nelagoda i sram. U ovome radu istražiti će se emocija sreće i ljutnje.

Važan dio ovog rada je likovno stvaralaštvo. Prema Belamarić (1987) likovno izražavanje je urođena sposobnost koja se razvija u interakciji s okolinom te se likovne sposobnosti mogu razvijati ili oslabljivati. Nadalje, dječji likovni razvoj prolazi kroz četiri faze: faza šaranja, faza sheme, faza razvijene sheme, faza oblika i pojava. Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) objašnjavaju da se te faze mijenjaju kod djece u različitim vremenskim razdobljima.

U ovome radu istražiti će se utjecaj slikovnica na likovni izraz i emocionalni razvoj djece. Uvidjet ćemo koje likovne tehnike utječu na dječji osjećaj ljutnje i sreće te kako će prikazati te emocije na papiru. Također ćemo saznati što je za njih osjećaj sreće, te što osjećaj ljutnje.

SLIKOVNICA

Definiranje slikovnice

Mnogi autori pa tako i Čičko (2000) slikovnicu nazivaju prvom djetetovom knjigom. *Orbis sensualium pictus* iz 1658. smatra se prvom slikovnicom, a njezin autor, J. A. Komensky, začetnikom slikovnice. No, u Europi se začetnikom slikovnice smatra J. Bertuch i njegovo djelo iz 1792., *Slikovnice za djecu*, sa 6000 bakroreza. Bertruch (kao što navodi Čičko, 2000) objašnjava da je slikovnica obavezni dio svake dječje sobe. Bertuch (prema Čičko, 2000) također objašnjava da djecu treba početi počavati preko slika. Dobra slikovnica, u čijoj izradi sudjeluju teoretičari, ilustratori, pedagozi i autori, mora u djeci potaknuti znatiželju, želju za stjecanjem novih znanja te jačati njihovo zadovoljstvo i suosjećanje (Čičko, 2000).

Čačko (2000) u definiranju slikovnice ističe kako funkcija spoznaje ima veću važnost od estetike. U nastajanju slikovnice, najprije se kreće od ideje, zatim se stvara tekst gdje bitnu ulogu ima i stručnjak (psiholog ili pedagog). Kada nastane tekst, likovni umjetnik ne ilustrira tekst doslovno, nego ga dotjeruje i razvija. Važnost slikovnice je u slikama jer se njima prikazuje glavna misao i upravo to ju razlikuje od ilustrirane knjige (Čačko, 2000).

Slikovnica je izvrstan medij za prenošenje znanja jer djeca promatrajući slikovnicu koriste osjetila sluha, vida ali i opipa. Djeca koriste taktilnu percepciju u istraživanju slikovnica tako da prstima dodiruju ilustracije (Balić Šimrak, 2014). Nadalje, slikovnica pomaže djetetu da se poveže s odraslom osobom koja mu čita. Pokretač je razvoja kritičkog mišljenja kod djece jer dijete može usporediti svoje mišljenje te mišljenje onoga tko mu čita. Slikovnica ima edukativne mogućnosti, a one uvelike pridonose estetskom iskustvu ali i kognitivnom razvoju. Primjerene su za djecu različitih dobi, a ujedno djeci predstavljaju i prvi susret s književnošću i likovnom umjetnošću. Prema tome, potrebno je voditi brigu o kvaliteti slikovnice jer one potiču maštu, kreativnost, ali i razvijaju emocionalnu inteligenciju (Balić Šimrak, 2014).

Narančić Kovač (2015) slikovnicu definira kao knjigu koju određuju vizualno – verbalni diskurs, trodimenzionalnost, interaktivnost, specifično čitateljstvo i mali broj stranica.

Funkcije slikovnica

Slikovnica ima nekoliko funkcija za djecu, a Čačko (2000) navodi pet osnovnih: informacijsko-odgojna funkcija, spoznajna funkcija, iskustvena funkcija, estetska funkcija te zabavna funkcija.

Informacijsko-odgojna funkcija. Dijete u slikovnici dobiva odgovore na pitanja koja si sam postavlja ili na pitanja za koje nije bilo ni svjesno. Osim toga, može dobiti i odgovore na razne probleme i nedoumice s kojima se suočavalo. Na taj način, naučit će da u knjigama može pronaći razne informacije odnosno da je knjiga izvor znanja. Dakle, slikovnica uči dijete razvijati mišljenje, objašnjava kako razumjeti veze, promjene te odnose među stvarima. (Čačko, 2000)

Spoznajna funkcija. Dijete koristi slikovnicu kako bi provjerilo svoja znanja i razumijevanje o odnosima, stvarima i pojavama te tako stječe sigurnost da su njegova shvaćanja i iskustva ispravni. (Čačko, 2000)

Iskustvena funkcija. Slikovnica djetetu omogućuje da doživi iskustva i sazna stvari koje u svojem okruženju ili svakodnevnom životu ne može. Odnosno, omogućuje mu uvid u drugi svijet koji ne može vidjeti u stvarnosti. (Čačko, 2000)

Estetska funkcija. Estetska funkcija ima znatnu ulogu jer razvija u djetetu osjećaj za ljepotu te emocije. Slikovnica je jedan od prvih utjecaja na djetetov ukus jer će ono rado posegnuti za lijepom knjigom. (Čačko, 2000)

Zabavna funkcija. Djetetu su igra i zabava jedan od najvažnijih dijelova odrastanja. Što znači da knjiga prvenstveno mora biti zabavna i vrijeme koje dijete provodi uz knjigu ne smije biti naporno jer će to smanjiti interes za čitanjem i proučavanjem slikovnica. (Čačko, 2000)

Kvalitetna slikovnica

Kvalitetna slikovnica je složeno djelo i ozbiljan rad (Zalar, 2009). Slikovnica pomaže djetetu da otkrije i upozna svijet oko sebe. Odnosno izaziva emocije kod djeteta te potiče razvoj govora i bogaćenje rječnika. Nadalje, u kvalitetnoj slikovnici ilustracija upotpunjuje tekst te mu daje nova značenja (Zalar, 2009). Zalar (2002) također objašnjava kako se svaka kvalitetna slikovnica može shvatiti problemski te ona nastaje dugotrajnim radom.

Kos-Paliska (1997) ističe da je slikovnica prvo likovno-literarno djelo s kojim se dijete upoznaje te ju treba pažljivo odabrati imajući u vidu uzrast djeteta, estetski izgled te edukativnu vrijednost. Ilustracija je sastavni dio svakog književnog djela namijenjenog djeci te ona mora biti usko povezana sa suvremenom umjetnošću. Ista autorica objašnjava kako su kvalitetne slikovnice one kod kojih likovni i literarni dio mogu odvojeno funkcionirati s nesmanjenim intenzitetom. Pri ocjenjivanju slikovnice treba imati na umu: sadržaj teksta, ljepotu ilustracije, izbor sloga, način prijeloma, kvalitetu tiska, solidnost uveza (Kos-Paliska, 1997).

Balić Šimrak i Narančić Kovač (2011) navode obilježja koja moraju imati likovno vrijedne ilustracije: stilska pročišćenost, harmonija i ritam boja, jedinstvena kompozicija koja vodi dijete kroz radnju te mu omogućuje vizualno istraživanje detalja i skrivenih poruka. Ravnoteža između sadržaja i oblika ilustracije, zajedno s jedinstvenim stilom umjetnika, ključni su faktori koji određuju kvalitetu ilustracije, a time i slikovnice. Balić Šimrak i Narančić Kovač (2011) ističu stilove kojima se pristupa izradi ilustracije: apstraktni stil, stripovski stil, ekspresionistički stil, impresionistički stil, folklorni stil, naivni stil, realistički stil, nadrealistički stil te romantičarski stil. Kvalitetne slikovnice potiču razvoj vizualne pismenosti koja je u suvremenom svijetu vrlo važna.

Balić Šimrak (2014) kvalitetnu slikovnicu opisuje kao likovni festival koji bi istovremeno trebao oduševljavati djecu, odrasle, profesionalne umjetnike ali i laike. Ista autorica opisuje da se slikovnicu treba procijeniti kroz kvalitetu teksta, ilustracija i dizajna, ali i povezivanjem sva tri elementa.

Vrste slikovnica

U suvremenoj književnosti mogu se pronaći različite vrste slikovnica. Postoje mnoga obilježja prema kojima dijelimo slikovnice. Zalar (2008) slikovnice dijeli imajući u vidu: udio teksta, formu, strukturu izlaganja, sadržaj, sudjelovanje konzumenata, likovnu tehniku.

Kada je riječ o tekstu, slikovnice mogu biti bez riječi ili s minimalnim tekstom, piktografske te u stihovima ili prozi. Što se tiče forme mogu biti leporello, pop up, nepoderive, slikovnice-igračke, multimedijske. Imajući u vidu strukturu izlaganja dijele se na narativne ili tematske. Što se tiče sadržaja slikovnica, teme mogu biti o životinjama, slovima, igrama, svakodnevnome životu ili slično. Kada je u pitanju sudjelovanje konzumenata, slikovnice pružaju mogućnost da se dijete samo koristi njima, a s druge strane postoje one za koje je potrebna pomoć odrasle osobe. Što se tiče likovne tehnike, mogu biti fotografske, lutkarske, strip- slikovnice, slikovnice stvarnih dječjih crteža te crteža umjetnika (Zalar, 2008)

Kümmerling-Meibauer i Meibauer (2019) za vrste slikovnica navode: meki uvez, tvrdi uvez, preklopnice (flap book), vrtuljak slikovnice (carousel book), pop up slikovnice te leporelo slikovnice. Takve vrste slikovnica imaju razigran karakter jer potiču dijete na istraživanje stranica (Kümmerling-Meibauer i Meibauer, 2019).

Zalar (2008) ističe kako se u suvremeno doba pojavljuje i problemska slikovnica. Problemska slikovnica odnosi se na slikovnice koje se bave temama koje su prije bile zabranjene ili neprikladne. Zalar (2002) objašnjava da u problemskoj slikovnici nema tabu tema, a središnji lik u shvaćanju odgoja je dijete.

Čičko (2000) problemske slikovnice definira kao slikovnice iz svakodnevnog života koje se bave temama međuljudskih odnosa u obitelji i društvu gdje je dijete glavni lik. Ista autorica pojašnjava da slikovnice koje se bave takvim temama mogu pomoći djeci i roditeljima u otkrivanju i rješavanju problema s kojima se susreću. Problemske slikovnice prikazuju svakodnevni život bez ukrašavanja, odnosno onakvim kakav on uistinu jest. Autori takvih slikovnica su uglavnom odgovorne osobe koje imaju kvalitete terapeuta, umjetnika te pedagoga.

Uloga slikovnice u odgoju

Šišanović (2011) objašnjava da postoje brojni kriteriji koje slikovnica mora zadovoljiti da je možemo smatrati primjerenom za rad s djetetom. U vezi s tim navodi da treba imati na umu dob djece, njihove perceptivne i receptivne mogućnosti, interese i sposobnosti. Slikovnica djecu upoznaje s bojama, veličinama, skladom, umjetnošću. Potiče razvoj govora i razvoj osjećaja za jezik. Pojmovi koje djeca susreću u slikovnicama su prve pisane informacije o svijetu oko njega i o njemu samom te su osnova za daljnje učenje te intelektualni razvoj. Kada je slikovnica napravljena kvalitetno, ona tada predstavlja skup odgojnih i obrazovnih sadržaja te vrijednosti (Šišanović, 2011).

Petrović-Sočo (1997) objašnjava utjecaj slikovnice na razvoj govora djeteta. Slikovnica je vizualni medij koji mu omogućuje uspostavljanje i razvoj komunikacije između njega i odrasle osobe. Rad sa slikovnicom ne zahtijeva dodatnu pripremu jer slikovnica sama po sebi motivira i poziva djecu na sudjelovanje (Petrović-Sočo, 1997).

Narančić Kovač (2015) ističe kako čitatelj kada krene čitati slikovnicu treba očekivati važne informacije u vezi priče te mora početi otkrivati njezina značenja. Čitanje slikovnice je kognitivan proces jer dijete mora obraćati pozornost na čitanje teksta ali i na čitanje ilustracije. Upravo uspostavljanje odnosa između verbalnog i vizualnog, slikovnicu čini interaktivnom. Ono što slikovnicu još čini interaktivnom je višekratno čitanje. Doživljaj slikovnice mijenja se svakim ponovnim čitanjem te dolazi do inverzije standardnog oblika čitanja slika i riječi (Narančić Kovač, 2015). Ista autorica ističe da djeca tijekom čitanja slikovnica nemaju poteškoće već pokazuju spremnost na otkrivanje značenja te u slikovnici otkrivaju detalje koje odrasli ne primjećuju.

EMOCIONALNI RAZVOJ

Emocije

„Vaša emocija je brza procjena osobnog značenja situacije koja nas priprema na akciju.“ (Berk, 2015, str. 400)

Brajša-Žganec (2003) emocije definira kao jedno od ključnih obilježja koje ima utjecaj na funkcioniranje čovjeka te ima ključnu ulogu u njegovom životu. Teorije o emocijama dijele se na evolucijske, psihološke i psihobiološke (LaFreniere, 2000, prema: Brajša-Žganec, 2003; str. 15). Evolucijske teorije temelje se na radu Charlesa Darwina te definiraju postojanje više osnovnih emocija, a usmjerene su na istraživanje ekspresije emocija, funkcije emocija te evolucijski razvoj emocija. Psihobiološke teorije istražuju utvrđivanje kortikalnih regulacijskih mehanizama koji su odgovorni za izražavanje emocija (Izard, 1991; LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000, prema: Brajša-Žganec, 2003; str. 15). Psihološke teorije sastoje se od psihodinamske, kognitivne i razvojne perspektive u proučavanju emocija. Prema svim ovim teorijama, emocije se sastoje od širokog opsega reakcija na neku situaciju ili događaj. Nadalje, obuhvaćaju odnos pojedinca s događajem ili objektom, emocionalno izražavanje te prepoznatljivo mentalno stanje (Brajša-Žganec, 2003).

Slunjski (2013) iznosi da su emocije pokretači reakcija na neki događaj. Nadalje, one su subjektivne, odnosno svatko ih doživljava na drugačiji te jedinstven način. Emocije su povezane s facijalnim ekspresijama, glasovnim reakcijama, tjelesnom napetošću, smijehom, plačem, bljedoćom ili crvenilom lica (Slunjski, 2013).

Rezić (2006) definiciju emocija iznosi kao stanje uzbuđenosti koje je rezultat na podražaje iz okoline. Ista autorica ističe da ta ista unutarnja uzbuđenost izaziva tjelesne promjene te je pokretač određenih ponašanja. Osjećaj se iskazuje kroz mišićnu aktivnost jer je on neodvojiv od tjelesne senzacije (Rezić, 2006).

Greenberg i Snell (1999) iznose četiri sastavnice emocija:

1. Izražajna ili motorička komponenta je sposobnost da se emocije izraze držanjem tijela, izrazom lica ili tonom glasa. Oni s razvojem djeteta postaju raznovrsniji i uglađeniji (Greenberg i Snell, 1999).
2. Iskustvena sastavnica je svijest čovjeka o njegovim emocijama, odnosno osjećajima. Osjećaji nastaju kao posljedica signala koji dolaze iz središnjeg živčanog sustava, povratnih informacija naših izraza lica te tumačenja informacija koje se događaju u nama ili okolini (Greenberg i Snell, 1999).
3. Regulatorna sastavnica označava regulaciju emocija. Greenberg i Snell (1999) objašnjavaju da postoje određene sklonosti u postupcima koje su direktna posljedica doživljavanja emocija.
4. Zadnja sastavnica prema Greenberg i Snell (1999) je sastavnica prepoznavanja ili obrade odnosno sposobnost prepoznavanja emocija u drugima. Ona omogućuje

otkrivanje emocije koju druga osoba osjeća na način da promotrimo nečiju izraz lica, ton glasa, brzinu govora ili držanje tijela.

S druge strane, Brenner i Salovey (1999) ističu tri sastavnice emocija:

1. Spoznajno-iskustvena - misli i svijest o emocionalnim stanjima
2. Ponašajno-izražajna – vidljivi znakovi emocija (govor, kretanje tijela, držanje, izrazi lica)
3. Fiziološko-biokemijska – tjelesna stanja (moždana aktivnost, broj otkucaj srca, razina hormona, reakcija kože)

Podjela emocija

Berk (2015) emocije dijeli na temeljne (primarne) i emocije samosvjesnosti (sekundarne). Primarne emocije su: radost, tuga, ljutnja, iznenađenje, strah, interes i gađenje. One su univerzalne za sve ljude i možemo ih odrediti putem izraza lica. Najviše istraživane emocije su radost, tuga, strah i ljutnja (Berk, 2015).

Radost, kao jedna od temeljnih emocija, pridonosi u mnogim područjima razvoja djeteta. Najprije se izražava blaženim osmijesima, kasnije gromoglasnim smijehom (Berk, 2015). Socijalni osmijeh je reakcija, koja se pojavljuje između 6 i 10 tjedana, na roditeljsku komunikaciju. U dobi od tri do četiri mjeseca, smijeh ukazuje na bržu obradu informacija nego osmjehivanje. Sredinom prve godine djetetova života, pojavljuje se smijeh i osmjehivanje prema poznatim ljudima (Berk, 2015).

Ljutnja i tuga u prvim mjesecima života, znak su da je dijete uznemireno zbog neugodnih podražaja (glad, bol, promjene u temperaturi tijela, previše ili premalo poticaja). Između četvrtog i šestog mjeseca te sve do druge godine djetetova života sve je veća izraženost i intenzitet ljutih izraza lica (Berk, 2015). Starija dojenčad reagira emocijom ljutnje u više situacija, što znači da su ljutite reakcije u porastu s dobi (Berk, 2015).

Strah se pojavljuje tijekom druge polovine prve godine (Berk, 2015). Najčešće se pojavljuje kao reakcija na nepoznate ljude, a to se smanjuje kada kognitivni razvoj omogući djetetu da raspozna prijeteće od neprijetećih situacija ili ljudi (Berk, 2015).

Prema Berk (2015) emocije samosvjesnosti, odnosno sekundarne emocije su nelagoda, krivnja, sram, ponos i zavist. Svaka od njih sadrži povredu ili s druge strane, poboljšanje doživljaja samog sebe. Sekundarne emocije pojavljuju se krajem druge godine djetetova života kada počinje biti svjesno samog sebe. Sram i nelagodu pokazuju putem spuštanja pogleda ili prekrivanjem lica rukama. Krivnja se iskazuje naprimjer vraćanjem stvari drugom djetetu, dok se zavist pojavljuje oko treće godine djetetova života (Berk, 2015).

Za emocije samosvjesnosti potrebno je usmjeravanje odraslih. Odnosno, odrasli trebaju djetetu objasniti kada se treba osjećati posramljeno, ponosno ili krivo (Berk, 2015).

Razvoj emocija

Faze emocionalnog razvoja dijele se u tri skupine: usvajanje emocija, diferenciranje emocija te transformaciju emocija (Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000; Oatley i Jenkins, 2000, prema: Brajša-Žganec, 2003, str. 17).

Brajša-Žganec (2003) objašnjava da se usvajanje emocija svodi na izražavanje i percepciju emocija. Ta faza odvija se u ranom djetinjstvu, a ona uključuje refleksne reakcije, karakteristike temperamenta te usvajanje određenih emocionalnih obilježja. Od najranije dobi emocije se pokazuju, uče prepoznavati te kontrolirati.

Faza diferenciranja emocija oslanja se na povezivanje i odvajanje izraza i osjećaja od određenog ponašanja ili konteksta (Brajša-Žganec, 2003). Ova faza sadrži strategije koje su u skladu s društvenim očekivanjima. Faza diferenciranja omogućuje minimaliziranje ili s druge strane, pretjerano izražavanje ili skrivanje emocija (Brajša-Žganec, 2003). Djeca vrlo rano nauče identificirati emocije no potrebno je neko vrijeme da integriraju informacije iz različitih izvora, kako potiskivati nepoželjne emocionalne iskaze te kako diferencirati vlastite osjećaje da bi mogli zadovoljiti očekivanja iz okoline. Brajša-Žganec (2003) navodi da se u procesu socijalizacije emocija, diferenciranje emocionalnog ponašanja prilagođava obiteljskim i kulturalnim obrascima ponašanja.

Transformacija, kao treća faza emocionalnog razvoja, sastoji se od dva procesa. Jedan proces odnosi se na način na koji neko emocionalno stanje transformira procese učenja, razmišljanja ili pripreme za reakciju u tom stanju, a drugi proces oslanja se na mijenjanje emocionalnog procesa iskustvom i znanjem na način da se kontekst i značenje emocija pojavljuju u vidu konstrukcija svakog pojedinca (Haviland-Jones i sur., 1997; LaFreniere, 2000, prema: Brajša-Žganec, 2003; str.19). Brajša-Žganec (2003) naglašava da je faza transformacije emocija najstroženija te da se u njoj događa povezanost emocionalnog iskustva i verbalizacije emocija isto kao i miješanje emocija i njihova transformacija.

Brenner i Salovey (1997) definiraju regulaciju emocija kao proces upravljanja reakcijama koje proizlaze iz spoznajno-iskustvenih, ponašajno-izražajnih i fiziološko-biokemijskih sastavnica. Brajša-Žganec (2003) ističe da se regulacija emocija razvija u ranom djetinjstvu kao posljedica interakcije s odraslima, ali i zbog djetetovog temperamenta.

Brenner i Salovey (1997) pojašnjavaju razliku između stresora i strategije u procesu regulacije emocija. Stresor je događaj koji kod djece izaziva osjećaj stresa, a strategija je način upravljanja stresom. Dakle, regulacija emocija određena je nizom dostupnih strategija te sposobnošću da dijete odabere strategiju koja zadovoljava zahtjeve stresora i sposobnošću provođenja strategija u djelo.

Berk (2015) emocionalnu samoregulaciju opisuje kao strategije koje se koriste kako bi intenzitet ili trajanje emocionalnih stanja postigli ugodnu razinu. Također ista autorica napominje da je za emocionalnu samoregulaciju potrebno voljno upravljanje emocijama u koje je potrebno uložiti napor.

Slunjski (2013) ističe važnost emocija u životu djece te da se one javljaju vrlo rano, no u početku su još nedefinirane. Odnosno, emocije se definiraju s djetetovim razvojem. Ista autorica iznosi da dijete postaje svjesno svojeg emocionalnog ponašanja u drugoj polovici prve godine života. Složene emocije poput zbunjenosti, ponosa, srama, krivnje i prkosa, javljaju se između druge i treće godine djetetova života.

Prema Slunjski (2013) dječje emocije su:

1. Kratkotrajne – kratko trajanje te iznenadno nestajanje
2. Nestalne – nagli prelasci iz jednog stanja raspoloženja u drugo
3. Snažne – veliki intenzitet, iskrenost
4. Česte – emotivno reagiranje na mnogo neuobičajenih situacija i stvari
5. Različite – svako dijete reagira drugačije u emotivnim situacijama
6. Neskrivene – dijete ne skriva emocije

DJEČJI LIKOVNI IZRAZ

Dječje likovno stvaralaštvo

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) definiraju stvaralaštvo kao ljudsku sposobnost ostvarivanja nečeg novog te napominju da se stvaralaštvo naziva još i kreativnošću.

Isti autori iznose sastavnice koje sudjeluju u likovnom stvaranju:

1. Opažajne, vizualne sposobnosti – kvantitativne (tačno opažanje) i kvalitativne (osjetljivo opažanje – senzitivitet)
2. Intelektualne sposobnosti – kvantitativne (vizualno pamćenje) i kvalitativne (likovno-kreativno mišljenje)
3. Emocionalni procesi – kvantitativni (mašta) i kvalitativni (emocionalni stav)
4. Motoričke sposobnosti – kvantitativne (spretnost, tehnička vještina) i kvalitativne (motorička osjetljivost, senzibilitet)

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) napominju kako je kod djece važno razvijati ove sposobnosti i procese jer će o tome ovisiti njihov stupanj likovne kulture te sposobnost likovne aktivnosti, odnosno likovne procjene.

Autori također navode i faktore kreativnosti koji su podijeljeni na kvantitativne i kvalitativne:

Kvantitativni:

1. Fluentnost (lak i brz tijek misli)
2. Redefinicija (sposobnost uporabe poznatog na nov način, sposobnost preinačavanja)
3. Elaboracija (sposobnost organiziranja procesa istraživanja i komponiranja završnog postignuća)

Kvalitativni:

1. Originalnost (odstupanje od već poznatih rješenja)
2. Fleksibilnost (divergentno mišljenje, elastično mišljenje)
3. Osjetljivost za probleme (sposobnost uočavanja i rješavanja problema)

Balić Šimrak (2011) ističe da dijete počinje istraživati likovnost onda kada počne istraživati svijet oko sebe. Ista autorica navodi dobrobiti likovnih aktivnosti na druge aspekte spoznaje:

- Likovne aktivnosti potiču fokusiranje/usmjeravanje pažnje (bavljenje likovnošću djeluje na bolju koncentraciju u drugim aktivnostima)
- Likovne aktivnosti potiču opuštanje cijelog organizma i lučenje hormona sreće
- Uporaba različitih materijala, rješavanje problema koje donosi likovni proces, eksperimentiranje i traženje novih spoznaja pridonosi razvoju divergentnog mišljenja

Belamarić (1987) tumači da su kondenziranost i jednostavnost važna oznaka stvaralaštva najmlađe djece. Nadalje, djetetovo viđenje prolazi kroz definirane i statične ljske oblika nekamo dublje, u istraživanje stvaranja svijeta. U razvoju slikovnog stvaralaštva, djetetova

pažnja najprije je usmjerena na pomicanje ruke, a kasnije se ta pažnja proširi na linije koje ostaju kao trag aktivnosti dok dijete još nije svjesno da ih uzrokuje. Dijete će shvatiti da stvara nešto što nije ni olovka ni papir već nešto što nije postojalo, a kao posljedica toga mogu se javiti uzbuđenje i radost (Belamarić, 1987). Dijete kroz odrastanje različite događaje i pojave prikazuje s pomoću prepoznatljivih ili neprepoznatljivih boja, odnosa i oblika. Belamarić (1987) napominje da razvoj likovnog izražavanja može biti vidno usporen ili ubrzan, što ovisi o utjecaju i potpori odraslih.

Belamarić (1987) navodi da je likovni izraz djece data i urođena sposobnost izražavanja, odnosno komuniciranja i oblikovanja. Ta sposobnost razvija se iz potencijala djeteta u spontanoj interakciji djeteta s okolinom. Sposobnost likovnog stvaralaštva urođena je, no iskazuje se samo kao rezultat individualnog likovnog rada. Nadalje, likovne stvaralačke sposobnosti se razvijaju ili oslabljuju ovisno o davanju ili uskraćivanju prava djeteta na individualnost (Belamarić, 1987).

Autor napominje kako do ometanja likovnog stvaralaštva može doći zbog nepoznavanja i nerazumijevanja uloge u razvoju djece. Odnosno, nesvjesno možemo ometati njihovo stvaralaštvo te tako postizemo negativan učinak. Belamarić (1987) primjere ometanja dijeli u dvije skupine: izravni oblici miješanja i interveniranja u likovne radove djece te odgojni postupci i stavovi.

Izravni oblici miješanja i interveniranja u likovne radove:

1. Crtanje djeci – djeca ono što je nacrtano ne razumiju, ali ih svejedno pokušavaju oponašati čime se loše utječe na prirodni način opažanja te razumijevanja te ih se uči na pasivnost
2. Ispravljanje dječjih oblika – ispravljanje te usmjeravanje kako da nešto naprave stvara kod djece osjećaj nepovjerenja u vlastite oblike te osjećaj nemoći i nesigurnosti
3. Slikovnice za bojenje – djeci nude sheme koje se urezuju u njihovo pamćenje čime se ponovno onemogućuje njihovo opažanje okoline
4. Izlaganje dječjih radova - izlaganje radova u njihovoj okolini dovodi do percipiranja radova što se kasnije pojavljuje i nesvjesno nameće u likovnom stvaralaštvu
5. Širenje shematskih oblika među djecom – preuzimanje shematskih oblika jedni od drugih što dovodi do praznih oblika u dječjim likovnim radovima

Odgojni postupci i stavovi:

1. Vrednovanje i procjenjivanje likovnih radova djece – procjena, ocjena, uspoređivanje onemogućava dječji osjećaj slobode i spontanosti u likovnom stvaralaštvu
2. Komentiranje i prigovaranje – negativni komentari i prigovori također djeci pružaju osjećaj nesigurnosti što negativno utječe na interes za likovno stvaralaštvo
3. Prenaglašavanje vrijednosti – pretjerana pohvala može remetiti cilj likovnog stvaralaštva tako da cilj rezultata likovnog rada postane pohvala, a ne uživanje u njemu
4. Urednost i preciznost – inzistiranje na urednosti dovodi do nespretnosti zbog straha da nešto ne uprlja na radu ili oko sebe

Belamarić (1987) napominje da će se djeca stvaralački izražavati kada im je omogućena sloboda te iznosi načine poticanja stvaralaštva:

1. Usmjeravanje opažanja – umjeravati djeci pažnju na oblike i pojave tako da im postavljamo pitanja
2. Aktiviranje sjećanja – razgovor o onome što su vidjeli ili doživjeli čime se aktivira njihovo sjećanje i čuva bogatstvo doživljaja i znanja
3. Maštanje, ilustracije – maštanjem stvaraju nove varijante i slike na osnovu poznatih događaja ili pojava
4. Zamišljanje – djeca različite predodžbe prenose u likovni izraz
5. Igre s likovnim materijalima – stvaraju osjećaj slobode, potiču na upoznavanje i istraživanje mogućnosti likovnih sredstava
6. Potvrđivanje – nenametljivo potvrđivanje djetetu daje potvrdu da je sposobno te stvara u njemu osjećaj slobode i sigurnosti

Razvojne faze dječjeg stvaralaštva

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) ističu da razvoj dječjeg likovnog izražavanja kreće nakon povlačenja prvih šara te se on odvija u četiri faze:

1. Faza šaranja

Traje od 1 god. 5 mj. do 3 god. 5 mj. te u toj fazi šare prelaze od jednostavnih crta, koje se povlače iz zglobova ramena i lakta, do manjih kružnih crta, koje se povlače iz zglobova šake i prstiju. U fazi šaranja djeci treba ponuditi meki grafički materijal koji je ujedno i intenzivan (meka olovka, kreda, pastela). Prelaženje na kružne crte označuje početak konkretiziranja nekog prikaza kao što je čovjek, kuća, auto. U fazi šaranja ne postoji težište što znači da se šare mogu promatrati sa svih strana (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010).

2. Faza sheme

Traje od 3 god. 6 mj. do 5 godina i u njoj se izražavaju prepoznatljive figure i objekti s najjednostavnijim elementima (glavonošci) (Herceg, Rončević i Karlavaris, 2010). U fazi sheme djeca imaju namjeru da nešto prikažu, no taj prikaz uglavnom je relativno oskudan zbog čega dolazi do dječjih predodžbi o figurama i objektima, ali je i dokaz da ono što dijete prikazuje je važno za njega. Neizostavno je prikazivanje lica, a udovi su bez oblika tijela. U početku se na licu prikazuju samo oči i usta, a kasnije tek nos, kosa i uši. Tijelo uglavnom prikazuju kao krug, pravokutnik, elipsu, trokut dok ruke i noge nemaju svoju debljinu. Ruke uglavnom prikazuju s većim brojem dugačkih prstiju. U fazi shema ljudska figura prikazuje se u vertikali, dok se životinjska prikazuje u horizontali. Osim ljudske figure, crtaju još i kuću, stablo, cvijet, stolice, stol (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

3. Faza razvijene sheme

Traje od 5 do 8 godina te se shema prikazivanja čovjeka i objekata nadopunjuje detaljima: na glavi se prikazuju uši, obrve, kosa, vrat, a na tijelu debljina nogu i ruku, odjeća, nakit, obuća, ukrasi. Osim toga, pojavljuju se i simboli putem kojih iskazuju osjećaje prema prikazanoj osobi. Nadalje, proširuje se broj tema koje crtaju (igra loptom, ležanje u krevetu). Pojavljuje se i prikaz pokreta, u početku prikazom profila glave, pokretom ruku i nogu, savijanjem udova u laktu i koljenu, a kasnije pokretom samog tijela. Prikaz prostora prikazuju od jedne vodoravne crte na dnu papira, koja je uglavnom zemlja, do neba koje je na vrhu papira (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010). U fazi razvijene sheme pojavljuje se još i umnožavanje vodoravne crte na još dvije ili tri paralelne crte koje označavaju objekte u drugom planu (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010).

4. Faza oblika i pojava

Traje od 8 do 10 godina te se u njoj povećava realnost prikaza figura i objekata, osim toga prikazuje se profil, pokret i osnovni prostorni odnosi. U ovoj fazi pojavljuju se djetetove bogatije predodžbe svijeta koje on dobiva preciznijim promatranjem. Dakle, javljaju se

elementi prikaza pokreta figura na način da prikazuju profil i prikaz prostora (Herceg, Rončević, Karlavariš, 2010),

Autori napominju kako su ove faze orijentacijske te se one mijenjaju kod djece u drugačijim vremenskim razdobljima.

Dječji crtež

Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) tumače da je dječji crtež dobar ako je originalan, iskren, osoban, otkrivajući za dijete i z odrasle. S druge strane, ako je dječji crtež imitacija te ako je precrtan onda ne otkriva ništa o dječjem shvaćanju i stavovima.

Kako navode Herceg, Rončević i Karlavaris (2010) dječji crteži analiziraju se prema ovim kriterijima:

1. Osobno likovno iskustvo promatrača
2. Spontana doživljajna reakcija na neposredan dojam o dječjem uratku
3. Analiza dječjeg uratka na temelju navedenih kriterija (fizička pojava djela, individualnost djeteta te prostorno-vremenski okvir nastajanja djela
4. Sintetičko doživljavanje likovnog djela i njegove osnovne pouke

Isti autori iznose osobine dječjeg likovnog izraza koji se zapažaju u dječjim likovnim uradcima (u dobi od 4 god. 6mj. do 9 godina):

1. Transparentni rendgenski crtež
2. Dinamičnost crteža
3. Prevaljivanje crteža
4. Cjelovitost prikaza motiva

Na dječjim likovnim radovima mogu se zaključiti razvojne situacije na nekim područjima (motorika, emocionalni i socijalni razvoj, razvoj govora, spoznaje, igre, glazbenih te likovnih sposobnosti).

Likovne tehnike

„Pod pojmom likovne tehnike podrazumijevamo sveukupnost praktičnih umijeća u oživotvorenju likovne ideje određenim materijalima i s pomoću likovnog instrumentarija (alata).“ (Jakubin, 1999, str. 144)

Peić (1990) objašnjava da su slikarstvo s grafikom, kiparstvo i arhitektura, glavne grane likovnih umjetnosti.

Prema Jakubin (1999) likovne tehnike dijele se, prema području rada, na tehnike plošnog oblikovanja te tehnike prostorno-plastičkog oblikovanja.

Tehnike plošnog oblikovanja dijele se na: crtačke, slikarske i grafičke tehnike.

Prema Jakubin (1999) crtačke tehnike se dijele na mokre i suhe. Suhe su: olovka, kemijska olovka, ugljen i kreda. U mokre crtačke tehnike spadaju: flomaster, tuš-drvice, tuš-kist, tuš-trska, lavirani tuš i sve tehnike tekućim sredstvima. Peić (1990) u crtačke tehnike svrstava još i srebrenku, pero te metalno pero.

Jakubin (1999) i slikarske tehnike dijeli na mokre i suhe. Mokre slikarske tehnike su: akvarel, gvaš, tempera, batik, ulje i freska. Suhe slikarske tehnike su: kolaž, mozaik, pastel, tapiserija i vitraj. Boja je osnovni likovni element slikanja, a na podlogu se nanosi izravno u obliku većih obojenih površina, mrlja ili poteza (Jakubin, 1999). Osim spomenutih, Peić (1990) u slikarske tehnike dodaje i enkaustiku za koju navodi da još uvijek nije poznato od čega se sastoji.

Grafičke tehnike Jakubin (1999) razvrstava na tehnike visokog tiska (drvorez, gipsorez, linorez, kartonski tisak), tehnike dubokog tiska (bakrorez, mezzotinta, akvatinta, suha igla, bakropis), tehnike plošnog tiska (monotipija i litografija) te tehnike protisnog ili propusnog tiska (sitotisak).

Tehnike i materijale prostorno-plastičkog oblikovanja Jakubin (1999) dijeli na kiparske i arhitektonske tehnike. Kiparski materijali su: kamen, gips, glina, drvo, plastične mase, žica, metal, a oblikuju se građenjem, klesanjem, modeliranjem, lijevanjem, tesanjem. Arhitektonske materijale Jakubin (1999) dijeli na tradicionalne (kamen, beton, drvo, opeka, staklo) i na suvremene (čelik, staklo, željezo, armirani beton, aluminij).

Peić (1990) ističe da je posebnost kiparskih tehnika u strukturi materijala, te u kiparske tehnike dodaje još i porculan, broncu i bjelokost.

Isti autor objašnjava da se u odgojno-obrazovnom procesu za područje modeliranja koriste: plastelin, glina, glinamol, papir, a za područje građenja: karton, drvo, papir.

PRAKTIČNI DIO RADA

Cilj rada

Cilj rada bio je uvidjeti kako djeca istražuju materijale, odnosno likovne tehnike u trenucima kada su sretni te u trenucima kada su ljuti. Kako će odabirati boje, koje boje za njih predstavljaju emociju sreće, a koje emociju ljutnje. Nadalje, dobiti ćemo uvid u to kako tehnika utječe na transformaciju emocije u likovni rad. Još jedan od ciljeva, bio je istražiti što je za djecu sreća, kako se osjećaju u trenucima sreće te što će prenijeti na papir. Isto kao i za emociju ljutnje, što i kako će prikazati na papiru kada se osjećaju ljuto. Iste likovne tehnike preslikat ćemo na dvije različite emocije i vidjeti koje su razlike.

Pretpostavke su da će flomasterima ilustrativno prikazivati trenutke kada su sretni ili ljuti, a temperom će se posvetiti istraživanju boja. Kada će se koristiti plastelinom, dobit ćemo uvid u način manipuliranja u trenucima kada su sretni te u trenucima kada su ljuti.

Metode

Istraživanje je provedeno u svibnju 2024. godine u DV Bedekovčina u trajanju od dva dana. Bila su uključena djeca iz predškolske skupine, u dobi od 5,5 do 7 godina. Prvi dan istraživanja bavili smo se emocijom sreće, a drugi dan emocijom ljutnje.

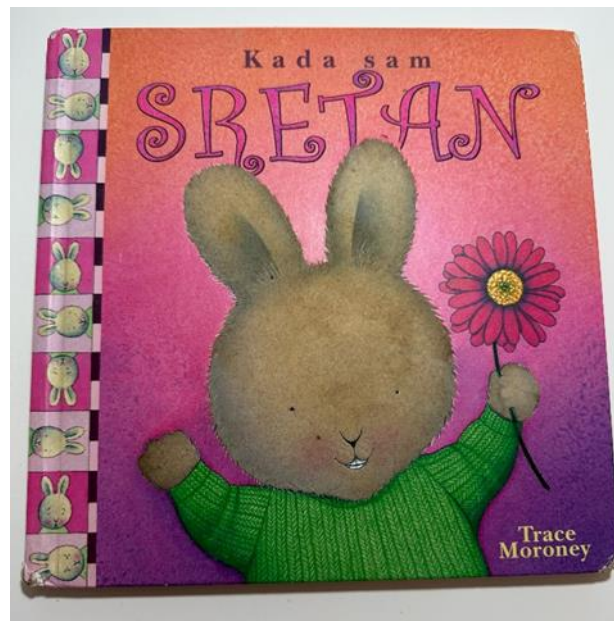
Prvi dan smo u jutarnjim aktivnostima razgovarali o emociji sreće. Zatim smo pročitali slikovnicu „Lisica je naučila da sreća stanuje u srcima“, a nakon ručka smo pročitali slikovnicu „Kada sam sretan“. Nakon čitanja slikovnica i razgovora o pročitanome, krenuli smo u likovne aktivnosti. Za likovne aktivnosti djeci su bile ponuđene tri likovne tehnike: domaći plastelin u boji, tempera i flomaster. Sjeli su za stol i odabrali tehniku prema vlastitom izboru. Zadatak je bio da nacrtaju što je za njih sreća, odnosno kada su oni sretni.

Isti princip bio je i drugi dan za emociju ljutnje. U jutarnjim aktivnostima pročitali smo slikovnicu „Kad je ljuta, vjeverica ne sluša“, a nakon ručka slikovnicu „Kada sam sretan“. Nakon čitanja slikovnica, ponovno su bile ponuđene iste likovne tehnike, a djeca su odabirali prema vlastitom izboru. Zadatak je bio nacrtati što je za njih ljutnja, odnosno kada se osjećaju ljuto.

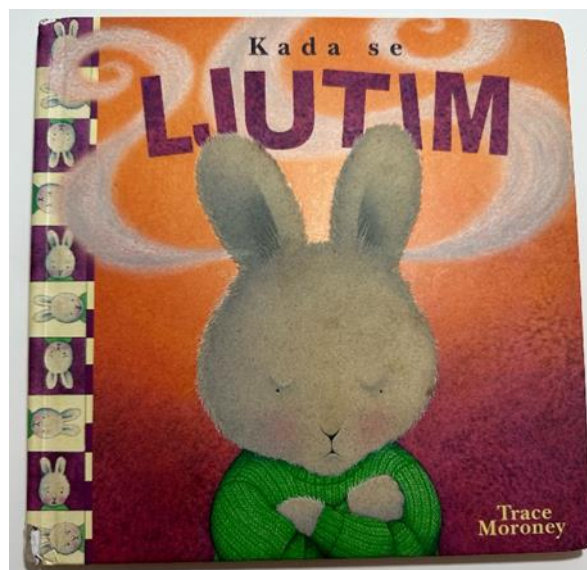
Zadaci nisu bili vremenski ograničeni.

Slikovnice

Za potrebe istraživanja koristile su se ove slikovnice:

Slika 1. Moroney, T. (2006). *Kada se ljutim*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga

Slika 2. Moroney, T. (2006). *Kada se ljutim*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga

Slika 3. Gjurković, T., Knežević, T. (2015). Kad je ljuta, vjeverica ne sluša. Varaždin: Evenio.

Slika 4. Gjurković, T., Knežević, T. (2017). Lisica je naučila da sreća stanuje u srcima. Varaždin: Evenio.

SREĆA

Tempera:

Slika 5. „Čarobna duga s macom“

Djevojčica je naslikala dugu u čijoj je unutrašnjosti zapravo mačka. Na mački možemo primijetiti da je naslikala detalje poput: ušiju, oči, nosa, brkovi. Prikaz mačke je naslikala vertikalno u odnosu na nebo koje je plave boje te se nalazi ispod duge. Širokim potezima je mijenjala boje te tonove boja.

Slika 6. „Zlatna vrata u sretni svijet“

Dječak je širokim potezima, koristeći šest različitih boja, predstavio svoje viđenje sreće. Naslikao je dvojica vrata, jedna pored drugih, koja simboliziraju ulazak u njegov sretni svijet. Na radu prevladavaju tamniji tonovi.

Slika 7. „Pušilica koja diže balone“

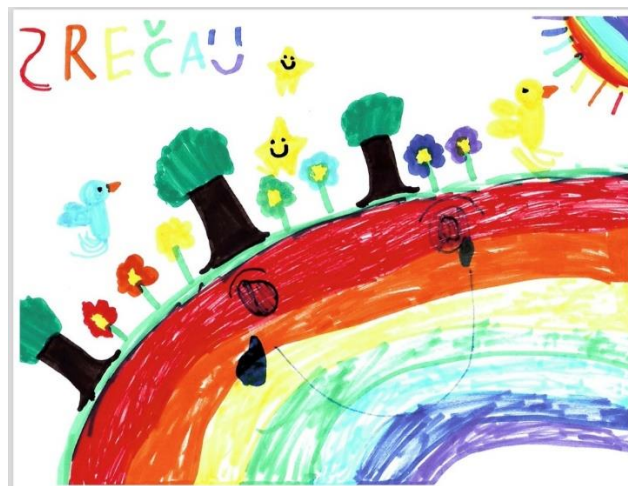
Djevojčica se u ovome radu koristila nježnim tonovima boja te prevladava roza i zelena boja. Vrlo je uočljiv simbol srca koji je jedini u drugoj boji dok se ostatak rada sastoji od roze, zelene, plave i ljubičaste boje

Flomaster:

Slika 8. „Ptica, tukan, gnijezdo s jabukom, ptica, kaktus, vatra i čarobna duga“

Dječak je u tehnici flomastera nacrtao dugu te na njoj ptice, gnijezdo, kaktus i vatru. Za dugu je koristio različite boje, a najuočljivije su nijansa crvene, narančaste i žute. Na dugi su objekti nacrtani jedan pored drugog. Dvije ptice crta na isti način, u letu, dok tukana crta potpuno drugačije, kao da stoji na površini. Na prikazu tukana, možemo primijetiti kako se dijete usredotočilo na prikaz njegovog šarenog kljuna. Posebno je zanimljiv kaktus, kojem je nacrtao lice, gitaru i šešir, što znači da se je usredotočio na detalje.

Slika 9. „Svijet na šarenoj dugi“

Dijete crta dugu na kojoj je napravio objekte koji su nacrtani jedan pored drugog. U prikazu drveta, deblo i krošnja su samostani dio. Krošnja je prikazana kao valovita crta koja sličići na krug. Svo cvijeće ima zelenu stabljiku i žuti krug u sredini, a latice cvjetova su različitih boja. Sunce je prikazano u gornjem lijevom čošku papira, te ga je popunio različitim bojama kao i dugu.

Slika 10. „Čarobni leptir i čarobno nebo“

U središtu ovoga rada prikazan je leptir. Dijete je leptir prikazalo jednom bojom, te na njemu detalje poput ticala i prugica po tijelu. Oko leptira nalaze se kružeće i ravne linije u raznim bojama. Na lijevoj strani papira nalaze se ravne, vodoravne linije. A s desne strane rada, gdje je više prostra, nalaze se kružeće linije.

Slika 11. „Bicikl u parku za bicikle“

Dijete je nacrtalo prikaz bicikla gdje su vrlo uočljiva dva kotača. Kotače prikazuje kao dva kruga na kojima se nalazi ostali dio bicikla, sjedalo i volan. Bicikl je pozicioniran u središtu rada. U gornjem desnom kutu nalazi se sunce u simboličnoj žutoj boji.

Domaći plastelin:

Slika 12. „Sretna faca“

Dijete je jednostavnim oblicima modeliralo prikaz lica. Na jedan komad plastelina, koji je izravvalo, dodalo je nekoliko manjih komadića koje simboliziraju oči, nos i kosu. Boja koja prevladava je crvena.

Slika 13. „Smajli“

U ovom radu, dijete je također modeliralo prikaz lica. Modelirajući je pomiješalo i stopilo nekoliko boja. Cijeli rad je napravilo spajajući kuglice.

Slika 14. „Pizza“

Dijete je modeliralo pizzu na način da je prvo napravilo jedan veliki okrugli komad na kojem je modeliralo više različitih kuglica. Izmiješalo je nekoliko boja, no prevladava zelena.

LJUTNJA

Tempera:

Slika 15. „Boje koje me ljute“

Dijete je svoju viziju ljutnje prikazalo širokim nanosima boja. Boje koje prevladavaju su tamne i zagasite te je cijeli papir ispunjen.

Slika 16. „Kiša, kišobran i boje koje me ljute“

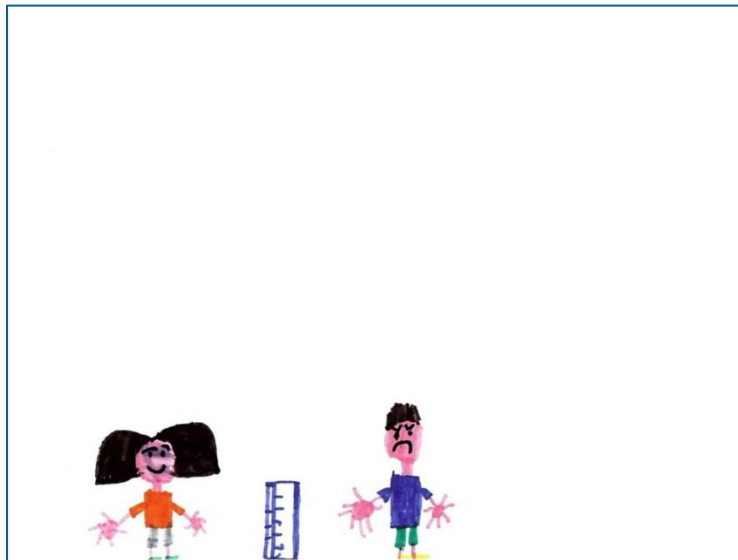
U središtu ovog rada je kišobran koji se nalazi između kapljica kiše. Dijete objašnjava da ne voli kišu te zbog toga crta simbol kišobrana i kapljica kiše. Prevladava zelena i plava boja.

Slika 17. „Kiša i oblaci se smiju, a ja sam onda ljuta“

U ovome prikazu emocije ljutnje također se pojavljuje prikaz kiše i tamnih boja. Oblaci su prikazani širokim nanosima sive boje ispod kojih su prikazane kapljice kiše kako padaju na travu.

Flomaster:

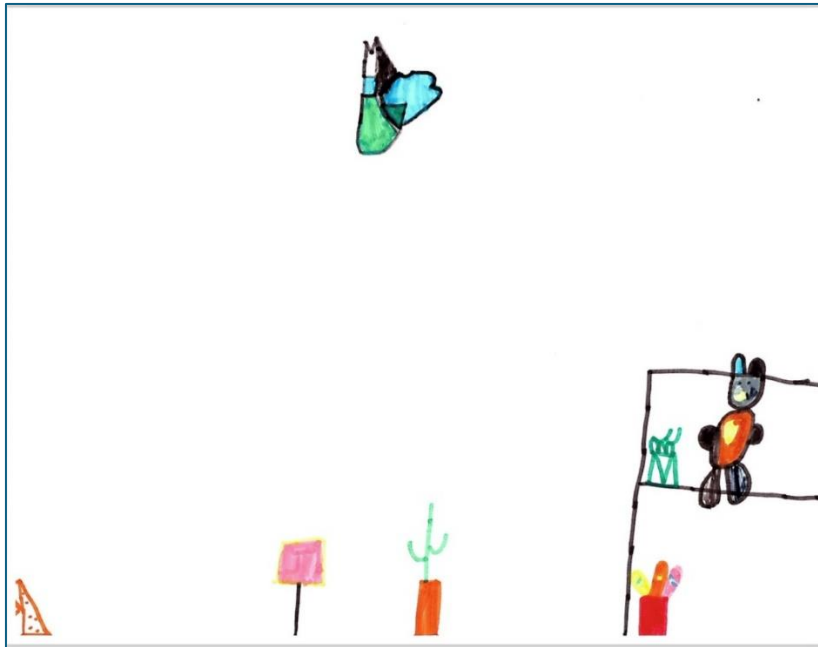
Slika 18. „Sestra mi je srušila toranja“

Dijete prikazuje situaciju, odnosno događaj koji je u njemu izazvao osjećaj ljutnje. U prikazu čovjeka, dijete se posebno fokusiralo na detalje na licu. U prikazu sebe, kada je ljut, napravio je tužan izraz lica (oči, nos, usta), a u prikazu sestre koja ga je naljutila, napravio je sretno lice. Ruke su nacrtane okomito od ostatka tijela.

Slika 19. „Kad mi je brat srušio igračke“

U ovome radu, dijete koristi tamne boje. Prevladava smeđa te crvena boja. Dijete prikazuje situaciju koja je u njemu izazvala osjećaj ljutnje. Pad igračaka prikazuje natpisom „bum“.

Slika 20. „Kad mi netko pošara crtež“

Rad ovoga djeteta sastoji se od nekoliko simbola koji su raspoređeni po papiru. No, svejedno je papir gotovo prazan. Koristi nekoliko boja i jednostavne linije.

Slika 21. „Susjeda je srušila kaktus pa se mama naljutila na mene“

Dijete prikazuje događaj koji je u njemu izazvao osjećaj ljutnje. U središtu rada nalazi se prikaz unutrašnjosti kuće i situacija koja se dogodila, a izvan tog prikaza, crta sebe. U prikazu čovjeka ponovno možemo vidjeti detalje na licu, kao što su oči, nos i usta.

Domaći plastelin:

Slika 22. „Ljuto lice“

Dijete modelira prikaz ljutog lica. Miješa različite boje te prevladavaju kružni oblici. Možemo vidjeti da je modelirano tužno lice.

Slika 23. „Vatra“

Dijete modelira simbol vatre. Boja koja prevladava je crvena te žuta. Dijete se poslužilo štapićem za istiskvanje linija u unutarnjem dijelu.

Slika 24. „Ljuta faca“

Dijete modelira prikaz ljutog lica. Podloga je crvena te na nju dijete stavlja detalje očiju i ustiju modelirane kružnim pokretma. Nos prikazuje kao liniju istisnutu štapićem.

Rasprava

Emociju sreće, u tehnici tempere, djeca su uglavnom prikazivala na način da koriste više boja te miješanjem istih. Na sreću ih je asocijalo šarenilo te su papiri uglavnom bili cijeli popunjeni. Istraživali su boje te su slikali simbole poput srca i duge. Kod korištenja flomastera također je jedan od najčešćih simbola bila duga. Prevladavaju šarene i jarke boje, a papiri su ponovno cijeli ispunjeni. Jedan od češćih simbola bila je i ptica. Kod domaćeg plastelina, najčešći prikaz sreće bilo je modeliranje sretnog lica.

Emociju ljutnje, u tehnici tempere, prikazivali su miješanjem tamnijih i zagasitih boja. Uglavnom su slikali kišu te su koristili crne, sive, plave i zelene tonove. U tehnici flomastera, papiri su bili gotovo prazni, a uglavnom su se fokusirali na situacije kada su ljuti. Iz domaćeg plastelina rade prikaz ljutog lica.

ZAKLJUČAK

U ovome radu istraživao se utjecaj slikovnica na dječji emocionalni razvoj te likovni izražaj. Djeca se gotovo svakodnevno susreću sa slikovnicama te one imaju veliku važnost u svim aspektima njihovog razvoja. Kada biramo slikovnicu koju ćemo ponuditi djeci, važno je znati raspoznati kvalitetnu od nekvalitetne slikovnice. Ona djeci omogućuje spoznaje o svijetu koji ih okružuje te se sve suvremene slikovnice uglavnom bave temama iz svakodnevnog života. Slikovnice uvelike utječu na djetetov emocionalni razvoj. Dijete kroz slikovnice uči kako izraziti emocije, što one znače i predstavljaju te mu omogućuju da razumije svoje osjećaje. Kada govorimo o emocijama samosvjesnosti, koje se razvijaju tek kasnije u djetetovom životu, dijete se može osjećati zbunjeno ili neshvaćeno, a slikovnica te teme iz svakodnevnog života koje se pojavljuju, pružaju mu utjehu i razumijevanje. Za potrebe ovoga rada, istraživale su se emocije sreće i ljutnje. U razgovoru s djecom, prije čitanja slikovnica, pokušali smo saznati što je za njih sreća te što ljutnja. Dječji odgovori pokazali su da je sreća za njih ono nematerijalno, poput igre s roditeljima ili braćom i sestrama. Osjećaju se sretno u trenucima kada su sa svojim bližnjima te kada provode vrijeme u igri. Za osjećaj ljutnje, uglavnom su opisivali situacije koje su njima izazvale negativne osjećaje, poput nesuglasica u igri s vršnjacima. Upravo te osjećaje pokušali su preslikati na papir. Likovno izražavanje sastavni je dio dječjeg razvoja te započinje vrlo rano. Djeca se od najranije dobi likovno izražavaju koristeći razne likovne tehnike. Zadatak nas odraslih je poticati likovni razvoj te neprestano djelovati na njega. Dijete uči istražujući svijet oko sebe te u interakciji s okolinom u kojoj odrasta. Likovni izražaj pomaže mu da izrazi svoje misli i osjećaje te ga u tome treba podržati. Na razne načine možemo pozitivno utjecati na njihovo likovno stvaralaštvo, a s druge strane možemo ga i nesvjesno ometati. Treba ih neprestano poticati na maštu kako bi razvijali njihovu kreativnost i likovni izraz. Motivirati ih na razmišljanje, promatranje i istraživanje. Ponuditi im mnoštvo sadržaja s pomoću kojeg mogu iskoristiti svoje potencijale. Nadalje, važno je djecu upoznati s raznim likovnim tehnikama i materijalima kako bi mogli proširivati njihovu kreativnost. U svrhu ovog istraživanja, za izražavanje emocija sreće i ljutnje, djeci su bile ponuđene tri tehnike: flomaster, tempera i domaći plastelin. Isti izbor tehnika i boja imali su za jednu emociju, te potom i za drugu kako bi se uvidjele razlike. Za emociju sreće, temperom i flomasterom popunjavali su cijeli papir. Crtali su i slikali simbole poput duge, ptice, srca, sunca. Boje koje su koristili bile su jarke, uglavnom crvena, narančasta, žuta. Radovi su uglavnom bili apstraktni, bez konkretnih situacija u kojima su oni sretni. Što se tiče emocije ljutnje te tehnike flomastera i tempere, papir je bio poluprazan za razliku od prikazivanja emocije sreće. Prikazivali su situacije u kojima su ljuti, naprimjer kada im netko nešto uništi, kada pada kiša, te kada se posvađaju s nekime. Boje koje su koristili bile su uglavnom tamne i zagasite, poput plave, zelene, sive i crne. Nadalje, radovi koje su izradili su vrlo vrijedni jer prikazuju ono što djeca osjećaju. Svaki rad je jedinstven jer prikazuje djetetovo viđenje emocija te način njegovog izražavanja. Čime možemo zaključiti da je svako dijete jedinstveno te da je njihovo likovno izražavanje vrijedno i važno.

LITERATURA

1. Balić Šimrak, A. (2014). Slikovnica – složena igra. U Zalar, D., Balić Šimrak, A., Rupčić, S. (Ur.) *Izlet u muzej na mala vrata: prema teoriji slikovnice = A trip to the Museum through the „Little Door“: Towards a Theory of Picturebook*, (str. 70-83). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
2. Balić Šimrak, A., Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić i obitelj*, 17 (66), 10-12
3. Balić-Šimrak, A. (2010). Predškolsko dijete i likovna umjetnost. *Dijete, vrtić, obitelj*, 16-17 (62-63), 2-8
4. Belamarić, D. (1987). *Dijete i oblik: likovni jezik predškolske djece: knjiga za odgajatelje, roditelje, pedagoge, psihologe, psihijatre*. Zagreb : Školska knjiga.
5. Belamarić, D. (1987). Likovno stvaralaštvo djeteta. U Supek, R. *Dijete i kreativnost* (str. 113-158). Zagreb: Globus
6. Berk, L. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Zagreb: Naklada Slap
7. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Zagreb: Naklada Slaš
8. Brenner, E., M. i Salovey, P. (1997). Regulacija emocija u djetinjstvu; Razvojna, interpersonalna i individualna obilježja. U Salovey, P. i Sluyter, D., J. *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: pedagoške implikacije*, Zagreb:Educa
9. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U Javor, R. (Ur.). *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*, (str. 12-16). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
10. Čičko, H. (2000). Dva stoljeća slikovnice. U Javor, R., (Ur.). *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*, (str. 17-19). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
11. Greenberg, M., T. i Snell, J.,L. (1997). Razvitak mozga i emocionalni razvitak: Uloga poučavanja na organizaciju frontalnog režnja. U Salovey, P. i Sluyter, D., J. *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: pedagoške implikacije*. Zagreb:Educa
12. Herceg, L.V., Rončević i A., Karlavariš, B. (2010). *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa d.d., Sveučilište u Rijeci
13. Jakubin, M. (1999). *Likovne tehnike i likovno stvaralaštvo: temeljni pojmovi*. Zagreb: Educa
14. Kos-Paliska, V. (1997) Likovni govor slikovnice. U Javor, R. (Ur.) *Dječja knjiga u Hrvatskoj danas: teme i problemi*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
15. Kümmerling-Meibauer, B. i Meibauer, J. (2019). *Slikovnica kao predmet*. *Libri et liberi*, 8 (2), 0-0

16. Majhut, B. i Zalar, D., (2008). Slikovnica. U *Hrvatska književna enciklopedija*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža
17. Narančić Kovač, S. (2015). *Jedna priča – dva pripovijedača*. Zagreb: Artresor naklada
18. Peić, M. (1990). *Pristup likovnom djelu*. Zagreb: Školska knjiga
19. Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica: akcijsko istraživanje*. Zagreb: Alinea
20. Rezić, L. (2006). Emocionalni razvoj djeteta - Kako pomoći djetetu da se snađe s onim što se događa u njemu i oko njega?. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12 (45), 7-9
21. Slunjski, E. (2013). *Kako pomoći djetetu da...upozna svoje emocije (i nauči upravljati njima)*. Zagreb: Element
22. Šišanović, I. (2011). Odgojno-obrazovna vrijednost slikovnice. *Dijete, vrtić i obitelj*, 17 (66), 8-9
23. Zalar, D., Boštijančić, M., Schlosser, V. (2002). *Slikovnica i dijete, kritička i metodička bilježnica 1*. Zagreb: Golden Marketing
24. Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S., Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete, kritička i metodička bilježnica 2*, Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)